Hallintovaliokunta
HE 38/2025 vp

Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta. Pohjanmaan hyvinvointialue kiittää mahdollisuudesta lausua ja haluaa jättää seuraavan lausunnon.

Hyvinvointialueiden rahoitus on alusta lähtien ollut väärällä pohjalla. Nyt tiedetään todelliset kustannukset, jota sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi Suomessa aiheuttavat. Hyvinvointialueet ovat joutuneet hyvin lyhyessä ajassa tekemään julkishallinnon historian suurimmat toiminnalliset fuusiot ja samanaikaisesti tekemään suurimpia säästöjä mitä näistä ihmisille perustuslaissa luvatuista palveluista on koskaan tehty. Rahoitusmalli on erittäin huonosti ennakoitava ja erittäin vaikeasti ymmärrettävä. On selvää, että tietopohja on hyvin puutteellinen, ainakin alkuvaiheessa, joten myös rahoituksen jakautuminen ei perustu todellisiin tietoihin. Rahoitusmalli on vaillinainen, mutta toki ymmärrämme, että jostain on pitänyt lähteä liikkeelle.

Hyvinvointialueiden tarvekertoimien vuosivaihtelu on ollut suurta, ja nämä vaihtelut ovat todennäköisesti johtuneet tietopohjan puutteellisuudesta ja kirjausten laadusta. Jälkikäteiset tietotoimitukset ja tietojen korjaukset ovat muuttaneet rahoitusta merkittävästi. Äkilliset muutokset rahoituksen jakautumisessa eri hyvinvointialueille herättävät kysymyksen rahoitusmallin taustalla olevan datapohjan laadusta ja koko rahoitusmallin toimivuudesta. Yhden hyvinvointialueen muuttaessa esimerkiksi diagnoosikirjauksiaan, se vaikuttaa muiden hyvinvointialueiden rahoitusta heikentävästi, kun kokonaisuus on ns. nollasummapeliä. Koska tietopohjan on todettu olevan puutteellinen, on kannatettavaa, että tarvekertoimien laskenta muutetaan kahden vuoden keskiarvon mukaiseksi, jotta tietopohjasta johtuvat suuret heilahdukset rahoituksen jaossa vältettäisiin.

Hyte-kerrointa ei tulisi kehittää aiempaa monimutkaisemmaksi, koska mallin toimivuuden arviointi on nykyisinkin vaikeaa ja tietopohjassa on tunnistettu puutteita. Yleisesti ottaen on ongelmallista, että jo valmiit ja ilmoitetut rahoituslaskelmat muuttuvat lyhyellä varoitusajalla siten, että eri kertoimien välinen painotus vaihtuu. Vaikka rahoituksen kokonaistaso pysyisi ennallaan, muutokset voivat johtaa merkittävästi erilaiseen alueelliseen jakautumiseen verrattuna aiemmin ilmoitettuihin jakoihin. Tällainen menettely heikentää ennakoitavuutta ja luottamusta rahoitusjärjestelmän oikeudenmukaisuuteen.

Rahoitusta tulisi arvioida riskiperusteisesti ja pitkäjänteisesti ja huomioida, että muutos tarpeessa ei tarkoita sitä, että palvelut pystyttäisiin tuottamaan halvemmalla. Kun tehdään jatkuvia toisistaan irrallisia muutoksia rahoitukseen toistuvasti eikä arvioida kokonaisuutta, voi muutokset olla kohtuuttomia osalle hyvinvointialueista.

Rahoituslain määräaikainen muutos ja ylipäänsä jatkuvat muutokset jotka leikkaavat alueiden rahoitusta saattaa johtaa siihen, että hyvinvointialueet kokevat, että ei kannata pyrkiä tehokkuuteen tai tehdä omaehtoisia säästötoimia, mikäli paremmat tulokset johtavat vain tiukempaan taloudelliseen liikkumavaraan tai pienempään osuuteen kokonaisrahoituksesta. Tämä vääristää kannustimia ja voi heikentää järjestelmän kokonaistavoitteita.

Esitettyjen näkökohtien perusteella on suositeltavaa, että rahoituslaskelmien muutokset tehdään läpinäkyvästi, ennakoitavasti, vaiheittain ja kokonaisriskit arvioiden, jotta hyvinvointialueet voivat suunnitella ja johtaa toimintaansa vakaalla pohjalla.

Vaasassa 31.5.2025

Marina Kinnunen
Hyvinvointialuejohtaja